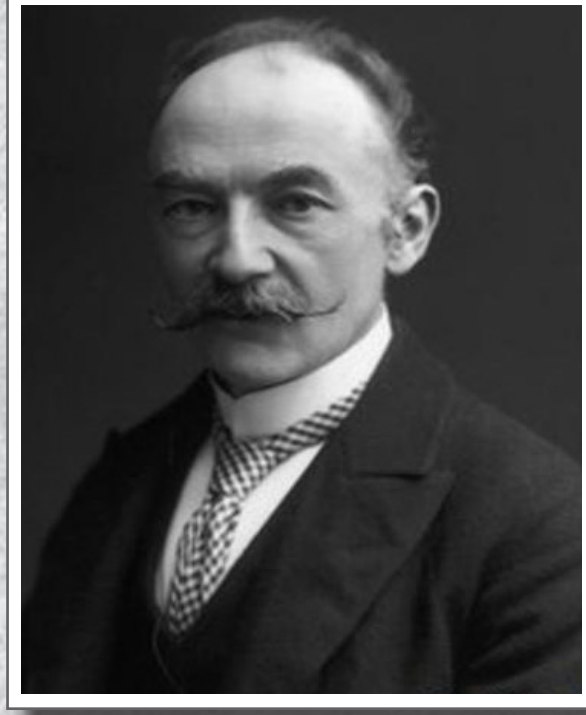

ટોમસ હાર્ડી

Thomas Hardy – ૧૮૪૦-૧૯૨૮

બાંધકામના વ્યવસાયી પિતાને ઘેર જન્મ. સ્થપતિ સાથે તાલીમ અને આર્કિટેક્ટર ક્ષેત્રે ભણાતર. કથળતી તબિયતને લીધે ગ્રામીણ વિસ્તારમાં સ્થાયી થયા. પ્રખ્યાત નવલકથાકાર અને કવિ. લખાણમાં નિરાશાવાદ અને કરુણ તત્વ જોવા મળે. વિક્ટોરિયન યુગ એટલે વિલાયતની ઔદ્યોગિક ચઢતીનો સમય. એના પ્રત્યે જૂનાં મૂલ્યોના હાસને લીધે કવિની નફરત, અને એ અરસામાં ગ્રામીણ લોકની કથળતી સ્થિતિ પ્રત્યે કવિ અતિ ચિંતિત.

Nature's Questioning

When I look forth at dawning, pool,
Field, flock, and lonely tree,
All seem to gaze at me
Like chastened children sitting silent in a school;
Their faces dulled, constrained, and worn,
As though the master's ways
Through the long teaching days
Their first terrestrial zest had chilled and overborne.
Upon them stirs, in lippings mere
(As if once clear in call,
But now scarce breathed at all) –
We wonder, ever wonder, why we find us here.
Has some Vast Imbecility,
Mighty to build and blend,
But impotent to tend,
Framed us in jest, and left us in hazardry?
Or come we of Automaton
Unconscious of our pains?...
Or are live remains
Of Godhead dying downwards, brain and eye now
gone?
Or is it that some high Plan betides,
As yet not understood,
Of Evil stormed by Good,
We the Forlorn Hope over which Achievement
strides?"
Thus things around. No answerer I...
Meanwhile the winds, and rains,
And Earth's old glooms and pains
Are still the same, and Life and Death are
neighbours nigh.

(1898)

પ્રકૃતિ અંગે પ્રશ્નો

જ્યારે મળસકે કરું છું દષ્ટિપાત
ત્યારે તળાવડી, એકાકી વૃક્ષ, ખેતર, પશુઓનું ટોળું,
બધાં મને તાકી રહે છે
જાણે કે વઢ ખાધેલાં બાળકો વર્ગમાં ન બેઠાં હોય ચૂપ;
એમનાં મોં નીરસ, અસ્વસ્થ, અને થાકેલાં છે,
ભણતરના લાંબા દિનોમાં શિક્ષકની રીતથી
આરંભનું એમનું પાર્થિવ જોમ
ટાઢું પડી દબાઈ ગયેલું લાગે છે.
એમના હોઠ સહેજ થરકે છે
(જાણે કે એક વખતનો એમનો સ્પષ્ટ સાદ
હવે તો સહેજ ગુસપુસ જ છે) –
અમે અહીં ક્યાંથી આવી પડ્યા અમને થયા કરે છે.
જંગી પાયે રચાઈ અને (ભણતરમાં) પેસી ગઈ
શું કોઈ વિરાટ મૂર્ખાઈ,
અમને કેળવવામાં અસમર્થ,
મજાકમાં અમને ઘડી, જોખમમાં છોડી ગઈ?
કે અમારી પીડાથી અનભિજ્ઞ અમે યંત્રોની પેદાશ છીએ?
નીચલી તરફ થતા ઈશ-મસ્તિષ્કના થઈ રહ્યા અંતના,
જેણે નેત્ર અને મગજ ગુમાવી દીધાં છે
શું અમે જીવિત અવશેષો છીએ?
કે અમારી સમજ-બહારની કોઈ ભવ્ય યોજના રચાઈ છે,
અનિષ્ટ પર ચડાઈ કરી રહેલું કોઈ શુભ,
અને અમે એક નિરાધાર આશા સેવેલી છે
જેના પર સિદ્ધિ ફાળ ભરી રહી છે?
મારી પાસે જવાબ નથી કે આસપાસ આવું કેમ છે...
હજી અકબંધ છે મરુતો, વર્ષાઓ, અને પૃથ્વીની
પુરાણી પીડાઓ અને ગ્લાનિ,
અને જીવન-મરણ સમીપ જ છે.

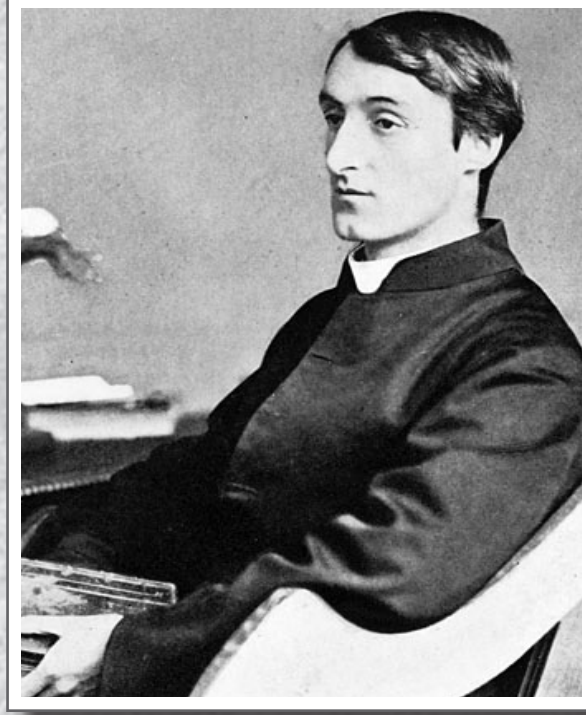

નોંધ: આપણે ત્યાં પણ 'સોટી વાગે ચમ ચમ અને વિદ્યા આવે ઘમ ઘમ'નો દોર નહોતો ? નથી ? બાળકને કરમાવતી શૈક્ષણિક પદ્ધતિ આપણે ફગાવી ન શકીએ ? મોન્ટેસરી પદ્ધતિ તો દક્ષિણ ભારતમાં હજારો પ્રાથમિક શાળાઓમાં પ્રવૃત્તિ-આધારિત શિક્ષણને નામે પ્રચલિત થઈ છે, જેમાં બાળક મુખ્યત્વે પોતાની રીતે અને બીજાં બાળકોની મદદથી શીખે છે અને શિક્ષક સલાહકારનો ભાગ ભજવે છે.

જેરાઈ મેન્લી હોપકિંસ

Gerard Manley Hopkins – ૧૮૪૪-૧૮૮૯

વીમાના વ્યવસાયમાં રોકાયેલા પિતાને ત્યાં જન્મ. ઓક્સફર્ડ વિશ્વવિદ્યાલયમાં અભ્યાસ. કેથલિક ધર્મ અપનાવ્યો અને જેસુઇટ થઈ પાદરી બન્યા. ડબ્લિન શહેરના વિશ્વવિદ્યાલયમાં મૃત્યુ પર્યંત ગ્રીકના અધ્યાપક રહ્યા. વિક્ટોરિયન યુગના મહાન કવિ ગણાયા છે, પણ એમની શૈલી એમના જમાનાના કવિઓની શૈલીથી એટલી જુદી હતી કે એમનાં ઉત્તમ કાવ્યો એમની હયાતીમાં પ્રકાશિત ન થયાં. પહેલા વિશ્વયુદ્ધ પછી જ ખ્યાતિ પામ્યાં. પાદરી બનતા એમણે એમની કવિતાઓ બાળી નાખી, અને ઘણાં વર્ષો સુધી લખી નહીં. એમના મૃત્યુ પછી ત્રીસ વર્ષે એમના મિત્ર રૉબર્ટ બ્રિજિસે એમની કવિતા પુસ્તક રૂપે છાપી.

I Wake and Feel the Fell of Dark

I wake and feel the fell of dark, not day.
What hours, O what black hours we have spent
This night! what sights you, heart, saw; ways you
went!

And more must, in yet longer light's delay.

With witness I speak this. But where I say
Hours I mean years, mean life. And my lament
Is cries countless, cries like dead letters sent
To dearest him that lives alas! away.

I am gall, I am heartburn. God's most deep decree
Bitter would have me taste: my taste was me;
Bones built in me, flesh filled, blood brimmed the
curse

Selfyeast of spirit a dull dough sours. I see
The lost are like this, and their scourge to be
As I am mine, their sweating selves, but worse.

(1918)

જાગીને અંધકારની જુલમી કૂરતા અનુભવું છું

જાગીને અંધકારની ન કે દિનની જુલમી કૂરતા અનુભવું છું.
કેવા કલાકો, ઓ કેવા કાળા કલાકો આપણે રાતે ગાળ્યા છે
ઓ હૃદય! તેં શું જોયું; કેવી દિશાઓમાં તું ભમ્યું!
પ્રકાશના પ્રલંબ વિલંબ પહેલાં સહેવાનું છે હજી વધુ.

સાક્ષીએ આ કહ્યું છું. પણ જ્યાં હું વાત કરું છું કલાકોની
તો જાણવાનું વર્ષોની, વાત આખા જીવનની.
અને મારી વ્યથા એ અગણિત ચીખો છે,
ઓ દૂર રહેતા પ્રિયતમ સખાને લખેલા મૃત પત્રો જેવી.

હું મનદુઃખ છું, હું આઘાત છું.
ઈશનો ગૂઢતમ કડવા હુકમનો મને સ્વાદ છે; હું જ મારો સ્વાદ છું;
મારાં હાડ, માંસ, રુધિરથી શાપ છલકાય છે.

જીવન-તત્ત્વના સ્વ-આથાથી નીરસ કણક ખાટી થઈ જાય છે.
જોઉં છું કે, જેમ હું છું તેમ, ખોવાયેલાં આવાં હોય છે, અને
એમનાં તત્ત્વો પણ વધુ આકરી રીતે એમને ફટકા મારી રહ્યાં છે.

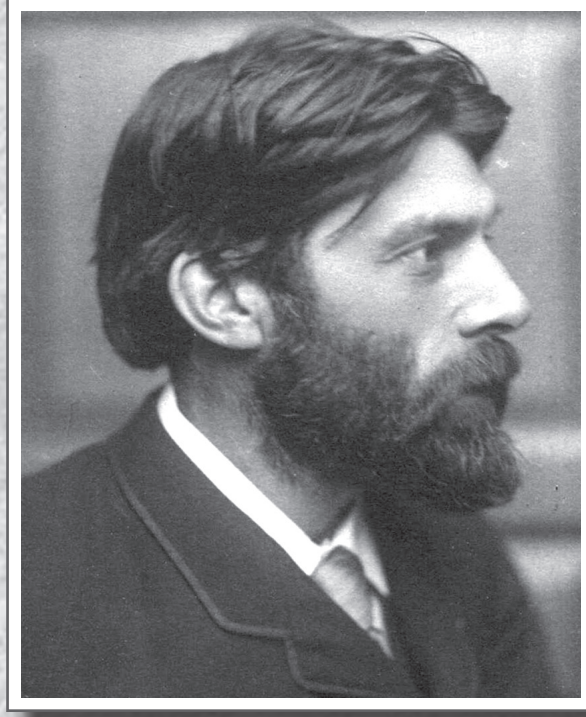

નોંધ : કાવ્યમાં ઈશ્વરના કડવા હુકમનો ઉલ્લેખ છે. તો એ કયો હુકમ? ઈશ્વરના આદેશનું ઉલ્લંઘન કરવા અર્થે આદમ અને ઈવાને આપેલો
ઈડનના બાગને છોડી જવાનો તો નહીં?

રોબર્ટ બ્રિજસ

Robert Bridges – ૧૮૪૪-૧૯૩૦

જમીનદારના દીકરા હતા. વિલાયતની પ્રખ્યાત ઈટન શાળા અને ઓક્સફર્ડ વિશ્વવિદ્યાલયમાં ભણ્યા હતા. પછી દાકતરી કરી. ગ્રામીણ વિસ્તારમાં માંદગીને લીધે નિવૃત્તિ લીધી. તે પછી પુરજોશથી સાહિત્યમાં ઝંપલાવ્યું. પ્રાચીન ગ્રીક અને લૅટિન સાહિત્ય માટે ઘણી રુચિ. પહેલા વિશ્વયુદ્ધ વખતે એમના દીકરાની ઈજાઓથી પ્રભાવિત થયા હતા અને ઘણું જોશીલું દેશપ્રેમી સાહિત્ય રચ્યું હતું. વિલાયતના 'નોબલ લૉરિયેટ' તરીકે પંકાયેલા. જેરાઈ મેન્લી હોપકિંસના ખાસ મિત્ર હતા.

Low Barometer

The south-wind strengthens to a gale,
Across the moon the clouds fly fast,
The house is smitten as with a flail,
The chimney shudders to the blast.

On such a night, when Air has loosed
Its guardian grasp on blood and brain,
Old terrors then of god or ghost
Creep from their caves to life again;

And Reason kens he herits in
A haunted house. Tenants unknown
Assert their squalid lease of sin
With earlier title than his own.

Unbodied presences, the pack'd
Pollution and remorse of Time,
Slipp'd from oblivion reënact
The horrors of unhouseld crime.

Some men would quell the thing with prayer
Whose sightless footsteps pad the floor,
Whose fearful trespass mounts the stair
Or butts the lock'd forbidden door.

Some have seen corpses long interr'd
Escape from hallowing control,
Pale charnel forms—nay ev'n have heard
The shrilling of a troubled soul,

That wanders till the dawn hath cross'd
The dolorous dark, or Earth hath wound
Closer her storm-spredd cloke, and thrust
The baleful phantoms underground.

(1925)

નીચું બેરોમીટર

દક્ષિણનો વા વધીને વાવંટોળ બન્યો છે,
ચાંદાની આડે વાદળો દોટ મૂકી રહ્યાં છે,
ઘરને ધોકા પડી રહ્યા છે,
ધુમાડિયું ઘડાકાઓથી ધૂજી રહ્યું છે.

આવી રાતે, જ્યારે વાયુએ
લોહી અને મગજ પરનો એનો રક્ષા કરતો કાબૂ
ઢીલો કરી નાખ્યો છે, પુરાણા આતંકો, દેવના કે પિશાચના,
જીવિત થઈ એમની ગુફાઓમાંથી ચુપકીદીથી બહાર આવે છે;

અને વિવેક જુએ છે કે એને
પ્રેતવાળું ઘર વારસામાં મળ્યું છે.
અજાણ્યા ભાડૂતો એમનો પાપનો ગંદો દાવો
એનાથી પુરાણા હક્ક વડે કરે છે

હાજર હસ્તીઓ દેહ-વંચિત
જેમણે કાળની પોટલીઓમાં પ્રદૂષણ અને પશ્ચાત્તાપ સંઘર્ષા છે
તે વિસ્મૃતિમાંથી છટકી ન માફ કરાયેલા
મૃતકોના ગુનાઓનો ત્રાસ ફરી ઉપજાવે છે.

આ આતંકને, જેનાં અદૃશ્ય પગલાં ફર્શ પર ફરી રહ્યાં છે,
જે ભયાવહ ગેરકાયદે પ્રવેશ કરી દાદરો ચઢી રહ્યો છે,
કે તાળાબંધ નિષેધ દ્વાર પર ઠોકાઠોક કરે છે,
એને કોઈ લોક પ્રાર્થનાથી શમાવવાનો પ્રયાસ કરે છે.

કેટલાકે વર્ષોથી દટાયેલાં મડદાં જોયાં છે
જે પાવન કરતા અંકુશમાંથી છૂટી ગયાં છે,
નિસ્તેજ મડદાલ આકૃતિઓ – અરે, કેટલાકે તો
દુખિયારા જીવની ચીસો સાંભળી છે,

જે રખડે છે ત્યાં સુધી કે પરોઢ
દુઃખદાયક અંધકારને વીધે છે,
કે પૃથ્વી વંટોળથી અસ્તવસ્ત પોશાકને ફરી તસોતસ વીટે છે
અને ઘાતક ભૂતોને ભૂ હેઠળ ધકેલી દે છે.

નોંધ : હવામાનના નીચા દબાણને લીધે રચાતા વંટોળની વાત કવિ છેડે છે, તે પણ કાળરાત્રિએ અને અવાવરા ઘરના સંદર્ભમાં.